

DOPRINOS CENTRA ZA INOVACIJE PRIVREDNOM RAZVOJU RAZVIJENIH ZEMALJA

CONTRIBUTION OF THE CENTRE FOR INNOVATION TO ECONOMY OF DEVELOPED COUNTRIES

Esad Nadžak

SAŽETAK

Inovacija i privredni rast su od presudnog značaja za uspostavu mirnog, prosperitetnog i pravednog društva.

Centri za inovacije i transfer tehnologije su ključni pokretači ekonomskog rasta u današnjem svijetu ekonomije. Odgovarajuće ekonomske politike treba koncentrirati na jačanje ovih procesa

u cijeloj zemlji i olakšati protok informacija i tehnologije između glavnih igrača - Inovatora, firmi, državnih agencija i financijskih institucija.

Inovacije i preduzetništvo su ključni za dugoročni privredni razvoj svake zemlje. Veza između tehnoloških inovacija i nacionalnog ekonomskog prosperiteta je ogromna i međusobno se nadopunjuju.

Aktivno djelovanje svih političkih i naučnih struktura je neophodno za usmjeravanje svih kapaciteta društva u smjeru privrednog razvoja zemlje, međutim bitno je napomenuti da nije dovoljno imati samo želju, već i sistem kroz koji ćemo naše želje moći ostvariti.

Svjedoci smo današnjeg razvoja modernih i jakih zemalja svijeta, gdje na moderan način putem financijskih institucija podčinjavaju slabe i nemoćne ekonomije i društva, te stavljaju njihovu ekonomiju pod svoju kontrolu.

Međutim ukoliko želimo da ostvarimo privredni i ekonomski rast moramo početi s osnivanjem centara za inovacije i donošenje zakonskih akata koji će pomoći naučnicima i privrednicima u provođenju potrebnih ekonomskih reformi. Takođe moramo uključiti naučnu elitu koju posjedujemo

u našim zemljama uz angažman stranih eksperata koji će nam pokazati put kojim su se zapadne zemlje kretale.

Imamo jak intelektualni i ekonomski potencijal koji ne koristimo, dopustili smo da nas nesposobni politički kadar i nametnuti politički sistem od strane vodećih svjetskih sila vodi putem iz kojeg nema povratka.

Zbog toga je krajnje vrijeme da uzmemo stvari u svoje ruke, i počnemo da koristimo pamet, okupimo je na jednom mjestu u centrima za inovacije i proizvodimo patente koji će našoj posrnuloj i tromoj ekonomiji dati potreban impuls i smjernice za razvoj jer to naše društvo zaslužuje.

Ključne riječi: Inovacija, preduzetništvo, privredni rast, Centar za inovacije, Ministarstvo za inovacije, BDP, impuls.

SUMMARY

Innovation and economical growth are of vital importance for the establishment of the peaceful, prosperous and righteous society.

Centers for innovations and transfer of technologies are crucial instigators of economical growth in today's world of economy. Appropriate economical policies should focus upon strengthening of such processes throughout the country and the flow of information and technology between main participants – innovators, companies, state agencies and financial institutions – should be improved.

Innovations and entrepreneurship are crucial for long term economic development

of every country. The bond between technological innovations and national economical prosperity is very strong and in a way these two complement each other.

Active participation of all political and scientific institutions is necessary for directing the capacity of the society towards the economical development of the country. However, it is important to mention that the desire alone is not sufficient, but there has to be a system to make those wishes come true. Currently, we witness the development of modern and powerful countries of the world, in which, through financial institutions, weak and powerless economies and societies are subordinated and their economy is put under control.

However, if we want to achieve economical growth, we must begin with establishing innovation centers and we must pass laws that will help scientists and entrepreneurs to enforce necessary economical reform. Scientific elite of our country should be included alongside with foreign experts that will show us the ways western countries have gone through.

We have a strong intellectual and economical potential which we do not use; we have allowed incompetent politicians and foreign world powers' imposed political system to lead us on the road without return.

Therefore, it is high time to take matters into our own hands and start with using our own intelligence; to gather it in one place in innovation centers in order to produce patents which will give our fallen and numb economy much needed impulse and directions for the development- much deserved by our society.

Key words: innovation, entrepreneurship, economical growth, innovation center, Ministry of innovation, GDP, impulse.

UVOD

Na osnovu današnjeg ubrzanog razvoja i prosperiteta u svim segmentima društva svima postaje jasno da je bilo kakav napredak veoma težak, skoro nemoguć bez inovacija u bilo kojem segmentu poslovanja. I sami smo svjedoci ubrzanog razvoj inovacija, ali nažalost sve te inovacije su se dešavale daleko od nas i našeg utjecaja. Osnovni razlog je nepostojanje centra za inovacije na državnom nivou, ali i zbog izostajanja državne podrške inovacijama.

Strukturne promjene cijele ekonomije gotovo nije moguće realizovati bez efikasne tehnologije i dobro definiranog sistema inovacija zemlje.

Trenutno, inovacija je aktivna veza u svim sferama društva. Nemoguće je zamisliti moderni svijet bez inovacija. Inovacije su kroz cijelu ljudsku povijest bile glavna pokretačka snaga ekonomskog i društvenog razvoja. Inovativna aktivnost dovela je međunarodnu zajednicu na novu, veću fazu razvoja.

Međutim i pored ovakvog značaja inovacija u svijetu za razvoj i konkurentsku prednost svake privrede i preduzeća svakim danom je sve veća, iako se kod nas inovacijama ne pridaje odgovarajući značaj.

Inovacija u BiH trebala bi se temeljiti na stvaranju ekonomskih i pravnih uvjeta za transformaciju značajnih inovacija u pokretačku snagu ekonomskog rasta, na povećanje konkurentnosti preduzeća, na učinkovit razvoj i korištenje vlastitog naučnog i tehnološkog potencijala i njegove reforme u skladu s ciljevima ekonomske politike, kao i optimalnoj kombinaciji interesa, i priznavanja intelektualnog vlasništva kao izvora prihoda.

U zemljama u tranziciji i u nerazvijenim zemljama, kao što je slučaj i sa BiH, ne izdvajaju se adekvatna sredstva za razvoj, niti se na najbolji način upravlja inovacijama i razvojem.

Transfer tehnologija je ključni faktor koji snažno utiče na ekonomski rast, kako kratkoročno tako i dugoročno.

Pristup tehnologiji i njegovo korištenje u ekonomskim procesima u velikoj mjeri odlučuje na konkurentne pozicije razvijenih zemalja u međunarodnoj podjeli rada.

Globalizacija je dovela do intenzivnijeg transfera tehnologija među zemljama i regionima, kao i do povećanja međunarodne razmjene roba i usluga. Globalizacija diktira uslove svim malim ekonomijama, usmjerava ih u pravcu podčinjavanja velikim ekonomskim silama. Globalno tržište putem otvorene i slobodne tržišne konkurencije podstiče ovakvo ponašanje i nameće stroga pravila brzog i kreativnog odgovora firmi na konkurentski izazov da bi opstale, a istovremeno se pokreću i procesi aktivnog djelovanja instrumenata vlade i države u stvaranju ambijenta koji podržava kreativni i inovativni odgovor firmi na nove uslove privređivanja.

Inovacija je postala simbol modernog društva, lijek za rješavanje mnogih problema i pojava koji se proučavaju. Zašto je inovacija stekla poziciju kao centralno mjesto u našem društvu. Inovacija je relativno novijeg datuma i stekla je pravi značaj u dvadesetom stoljeću.

Inovacije i inovacijski procesi su jedna od najznačajnijih aktivnosti čovjeka i čovječanstva.

21. vijek, u kome živimo, je vijek nauke i obrazovanja sa velikim brojem fakulteta i univerziteta, globalizacijom i informatizacijom kao globalnim procesima. Glavna pokretačka snaga i impuls promjena i privrednog razvoja su dobro organizovani centri za istraživanje i razvoj inovacija, dok je u zemljama istočne evrope i balkana ta misao i sada nepoznanica. Zbog toga i ne čudi što zaostajemo nekoliko decenija iza razvijenih zemalja evrope i svijeta, jer ne pridajemo značaj pameti i tehnološkim dostignućima.

Većina preduzeća nastoje da nađu mehanizam za postizanje vođstva, te postići vodeću tržišnu poziciju u području inovacija, kao i uspjeh u konkurentnom poslovnom svijetu, na temelju tih organizacijskih promjena stvara se novo konkurentno okruženje koji potiče kreativnost i inovativnost.

DOPRINOS CENTRA ZA INOVACIJE PRIVREDNOM RAZVOJU ZAPADNIH ZEMALJA

Današnji razvoj i prosperitet je svakako vezan za zemlje sa najvećim privrednim rastom i invencijom inovacija iz raznih oblasti. Bosna i Hercegovina je mala zemlja sa velikim brojem inovatora, slično kao Švedska, Finska i Švicarska, ali mi puno zaostajemo za tim zemljama. Da li su njihove inovacije bolje od naših, da li su tamo ljudi pametniji, činjenica je da nisu, šta je onda problem?

Problem je nepostojanje državnog sistema za privredni rast i razvoj inovacija. Bosna i Hercegovina je zemlja koja ne pridaje posebnu pažnju menadžmentu inovacija, iako je to glavna pokretačka snaga razvoja najvećeg broja zemalja u svijetu. Prepustili smo da se sama inovacija dogodi spontano, a inovatori su nakon odličnih rezultata osuđeni na propast, jer nemaju podršku države i društva da svoju genijalnu zamisao sprovedu u dijelo.

Inovacije su općeprihvaćene kao ključni faktor konkurentnosti nacija i organizacija. Njihova važnost još je izraženija zahvaljujući savremenim procesima kao što su: povećana globalna konkurentnost, skraćivanje životnog ciklusa proizvoda, povećanje tehnološke sposobnosti, te sve brže mijenjajući zahtjevi kupaca.

„Prva kočnica u inoviranju u nekoj zemlji je patentna zaštita. Ako je ona efikasna, u globalnom okruženju koje karakterizira visoka razina kopiranja, inovatori će prelaziti u one zemlje u kojima je ta zaštita bolja (iako nikada nema savršene zaštite).“¹

U modernim uvjetima tranzicije centar za inovacije je ključni faktor za inovativni razvoj zemlje, i pokretačka snaga koja daje jaki impuls za obnovu ekonomije. Centar za inovacije stvara potrebne uvjete i pretpostavke za brzu tranziciju privrede te s novim tehnološkim inovacijama, daje snagu da prevaziđu probleme jaza bogatih i siromašnih, postaknu zapošljavanje i rast

1 Prester J, 2010, Menadžment inovacija, Sinergija nakladništvo- Zagreb, str: 70,

životnog standarda.

„Danas postoji alternativa, tj. organizacija Patent Co-operation Treaty (PCT), osnovana 1970 godine, koja se bavi u ime klijenta patentiranjem u stotini zemalja. Tu organizaciju nadgleda World Intellectual Property Organization (WIPO) iz Geneve (WIPO, 2009.)

Mnogobrojni izumitelji ostaju bez ikakve zaštite upravo zato što nemaju početni kapital za ulaganje u zaštitu patenata. Države mogu pomoći takvim malim preduzetnicima raznim subvancijama ili oslobađanjem poreza u prvih nekoliko godina.“²

Razvoj tehnologija i njihovo usavršavanje je jedan od glavnih ciljeva razvijenih tehnoloških društava, te da bi se razvoj tehnologija pomjerio s mrtve tačke, jedan od osnovnih ciljeva i preduslova je: omasovljavanje inovacionih centara, tehnoloških inkubatora, razvoj naučno istraživačkih centara, agencija za zaštitu intelektualne svojine i drugih organizacionih formi koji će biti sastavni dio inovacionog grada.

Inovacijske aktivnosti se u savremenim uvjetima poslovanja smatraju ključnim pokretačem poslovnog uspjeha, kao i cjelokupne privrede. Jedan od problema s kojima se suočavaju tranzicijske ekonomije, kad je riječ o inovacijama, jest problem kopiranja mjera za stimuliranje inovacija iz razvijenih zemalja bez uvažavanja lokalnih specifičnosti.

Savremeni razvoj i privredni rast čovječanstva je vezan za stvaranje inovacija koje su se dešavale kroz cijelu istoriju ljudskog roda a naročito u 20 vijeku, stvorile su potrebu za otvaranjem centara za inovacije.

Razvoj svjetske privrede i ekonomije direktno je vezan za inovacijski razvoj uz direktnu kontrolu inovacijskih centara koji su glavni pokretač privrednog razvoja najrazvijenijih zemalja svijeta, te jedan od glavnih faktora privrednog razvoja svake zemlje.

Najveće svjetske privredne sile su svakako najinovativnije zemlje u svijetu sa najrazvijenijim centrima za inovaciju, od

2 Prester J, 2010 Menadžment inovacija, Sinergija nakladništvo- Zagreb, str: 71,

privredno najjačih zemalja (USA, Japan, Njemačka, Kina) ili zemalja sa najboljim životnim standardom (Švajcarska ili Švedska).

Politički sistemi balkanskih zemalja su vrlo kompleksni, inovacije iako pokazuju dobre rezultate ipak ostaju na primarnom, početnom stadiju bez mogućnosti njihove implementacije i ostvarivanjem učinaka koje nam te inovacije daju.

Zahvaljujući modernim informacijskim tehnologijama mijenjaju model funkcioniranja različitih struktura te povećavaju udio malog biznisa na globalnom tržištu roba i usluga.

Informacione tehnologije stvaraju uvjete za smanjenje troškova proizvodnje i omogućuju malim biznisima da poboljšaju svoju konkurentnost.

Stalna previranja na političkoj sceni, te složen politički sistem u kojem se nalazimo su jedan od glavni uzroka koji sprečavaju zemlje balkana da pokrenu privredni i ekonomski razvoj.

„Pretpostavke za uspješnu inovaciju su: optimistično, vedro i pozitivno glavno rukovodstvo, pristajanje na novu strategiju, balansiranje novog proizvoda i tehnološkog portfelja, razvoj potrošačkog procesa, postojanje timskog rada, razvijen sistem stimulisanja za inovacije, uspostavljene inovativne norme i vrijednosti, uspostavljen sistem za procjenu inovacija.

Funkcionalna područja inovacija su: nova tržišta, nove ideje, novi proizvodni pristupi, novi potrošački segmenti, nove metode prodaje, novi ljudi, nova strateška uputstva, novi način dostave proizvoda, nove usluge, nova vodeća konstrukcija, nove istraživačke tehnike, nova razmišljanja, nova prilagođavanja, nova dokazivanja, novi način kompenzacija i novi način mjerenja inovacija.“³

3 Hadžiahmetović Z, 2013, Upravljanje inovacijama – vodič za predavanja, Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju, Travnik, str: 8,

Konkurentni razvoj zemlje se temelji na sljedećim strukturnim izvorima ekonomskog rasta:

1. Razvoj na temelju faktora proizvodnje,
2. Razvoj kroz investicije,
3. Razvoj kroz inovacije.

„Uspješna inovacija dolazi poslije mnogo pokušaja, sa stimulativnim razvojnim inovacijama te i nakon neuspjeha treba biti iskušana. Govori se da je Picasso nacrtao više od 10 000 dijela. To je otprilike isti broj novih proizvoda lansiranih u veletrgovine svake godine. Picasso nastavlja slikati u svojim 90-tim godinama, ali izlaže svoje dvije od ukupno tri slike. Kako god, iz nekog razloga niko ne misli o Picassovim neuspjesima.“⁴

Stvaranje konkurentnog proizvoda kako bi se olakšalo provođenje zadataka na makro i mikro razinama je jedan od prioriteta svake države i svakog preduzeća unutar nje.

Na makro razini (razini države) ovi zadaci su:

1. stvaranje uvjeta za razvoj intelektualnih sposobnosti i spriječiti „odljev mozgova“ u inostranstvo,
2. zaštita prava intelektualnog vlasništva,
3. osnivanje centara za inovacije,
4. prioritet strateškog razvoja inovacija,
5. plaćanje proračunskih subvencija najboljih inovativnih projekata,
6. podrška malim i srednjim preduzećima

Na mikro razini (razina preduzeća) treba provesti:

1. Razvoj djelotvorne inovacijske strategije,
2. Provedba nauke i tehnologije u cilju smanjenja troškova i poboljšanje kvalitete proizvoda,
3. Razvoj najboljih praksi upravljanja,
4. Osposobljavanje zaposlenika.

Glavni izazov u menadžmentu inovacija na globalnom nivou je u upravljanju istim osnovnim principima ali na mnogo višem nivou. Sa liberalizacijom trgovine i otvaranjem tržišta značajno je porastao

⁴ Kuczumarski D. T, 2005, „Innovation“, Book Ends Publishing, Chicago, Illinois, strana:14 i 15

ukupan broj aktivnosti i broj konkurenata u igri (Procenjeno je da se cijeli obim svjetske trgovine iz 1950. godine danas odvije u samo jednom danu.

U ovoj fazi razvoja politike države inovacija u BiH trebala bi se temeljiti na stvaranju ekonomskih i pravnih uvjeta za pretvorbu značajnih inovacija u pokretačku snagu ekonomskog rasta, na učinkovit razvoj i korištenje vlastitog naučnog i tehnološkog potencijala i njegove reforme u skladu s ciljevima ekonomske politike, kao i optimalnoj kombinaciji interesa, i priznavanja intelektualnog vlasništva kao izvora prihoda.

Kada govorimo o inovaciji mi govorimo o promjeni. Ova promjena ne mora biti obavezno tehnološka, ali najveći broj inovacija koje su unaprijedile ljudsko društvo nastaje upravo kao posljedica tehnoloških promijena (prva industrijska revolucija - parna mašina, druga industrijska revolucija - električna energija i primjena nafte itd)

„Koliki značaj treba davati inovacijama, govori podatak da u SAD-u na 1.000 uposlenih dolazi 7,6 istraživača, u Japanu - 8, dok u Evropi iznosi tek 4,5. Otuda se u evropskim organizacijama preduzimaju mjere za prevazilaženje ovakvog stanja.“⁵

Kompanije uspijevaju u onim granama gdje je nacionalna sredina povoljna za inovativnu aktivnost. Preduzeća koja stiču konkurentsku prednost u grani su najčešće ona, koja ne samo sagledavaju nove tržišne potrebe ili potencijal nove tehnologije, već i ubrzano preduzimaju poslovne akcije da se one iskoriste.

Karakterističan primjer inovativnih organizacija su japanske kompanije i stvaranje povoljne klime u njima za zaposlene radi davanja novih prijedloga i ideja. Primjera radi, zaposlenici u kompaniji Tojota daju godišnje 2 miliona ideja, što je oko 35 prijedloga prosječno po jednom zaposlenom.

⁵ Hadžiahmetović Z, Kulović Dž, Brdarević F, 2009, Savremeni korporativni menadžment, Sarajevo, str: 94

Inovacije se danas smatraju jednim od ključnih faktora konkurentnosti, kako na nivou nacionalne ekonomije, tako i na nivou poslovnog sistema. Konkurentnost je postala imperativ opstanka i prosperiteta, a održati konkurentsku prednost postao je zajednički imenilac za sve poslovne sisteme u svijetu.

Industrijska preduzeća u BiH su opremljena sa zastarjelom opremom koja ne zadovoljava savremeni međunarodni razvoj i moderne tehnologije. Također sastavni dio uspješnog razvoja industrije je dostupnost kvalitetnog ljudskog kapitala, kao i danas privredni rast je identificiran sa naučnog i tehnološkog napretka.

Mi trebamo koristiti iskustva razvijenih zemalja, koji učinkovito koriste financijske subvencije, porezne olakšice, oslobođenja na uvoz određenih proizvoda, brojna monopolska prava, i ekonomska planiranja.

„Glavni izazov u današnjem svijetu je proširena pozornica na kojoj se inovacije događaju. Nekad su inovacije bile privilegije velikih tehnološki razvijenih zemalja dok danas doslovno svi, iz bilo kojega dijela svijeta, mogu konkurirati inovacijama. Primjerice dijelovi za njemačke automobile dolaze iz Brazila i Južne Afrike, obrada podataka rezerviranja karata podataka obavlja se u Indiji. I proizvodnja znanja se drastično promijenila i postala globalna. Iako su odijeli I&R-a prije bili uglavnom u razvijenim zemljama, istraživanja pokazuju da su se preselili u nekad manje razvijene zemlje. Slično tome, broj naučnika i inženjera raste brže u Aziji nego u bilo kojem dijelu svijeta. Primjerice, 1998 godine u Evropi je dodijeljeno 159 000 naučnih i tehničkih diploma, u Americi 62 000, a u Aziji 280 000. Na sveučilišta u Indiji teže je ući nego na Harvard.“⁶

Restrukturiranje privrede temeljenog na tržišnim načelima u našoj zemlji zahtijeva svjetsku klasu kvaliteta robe, stvaranje proizvodnih preduzeća i povećava interes za inovacijama. Djelotvornost inovacija preduzeća se određuje prvenstveno na

osnovu dobrog funkcioniranja sistema, ulaganja kredita, poreza, itd.

Svaka država mora uspostaviti četiri atributa, atributima koji pojedinačno i zajedno čine osnovu konkurentskih prednosti zemlje koje svaka država mora uspostaviti i održavati zajedno sa svojim industrijama.

Ovi atributi su:

- uvjeti za faktore - položaj zemlje u faktorima proizvodnje, poput dostupnosti kvalificirane radne snage ili infrastrukture potrebne da se natječu u industriji;
- stanje potražnje priroda potražnje na domaćem tržištu za industriju proizvod ili uslugu;
- povezane i prateće industrije. prisutnost ili odsutnost u industrijama zemalja dobavljača i drugih srodnih industrija, konkurentne na međunarodnoj razini;
- održiva strategija, struktura i rivalstvo. Postojeći uvjeti u zemlji stvaranja, organizacije i upravljanja preduzećima, kao i prirodu domaće konkurencije.

Ti faktori pridonose nastanku nacionalnog okruženja u kojem su preduzeća sposobna da se natječu. Interna natjecanja - to je nešto potpuno nepotrebno, to dovodi do dupliranja napora i sprječava preduzeća da postignu velike rezultate. Ispravna odluka je da odaberete jedno ili dva vodeća nacionalna preduzeća sa velikim razmjerama za proizvodnju i dovoljne snage da se suoče sa inozemnom konkurencijom, te osigurati za njih potrebna sredstva i podršku vlade.

„Tu je bitno izgraditi odnos s prvim kupcima kako bi se otklonili svi nedostaci proizvoda. Mi se veoma brzo približavamo inovacijskom dobu. Kao što dioničari nastavljaju da prepoznavaju funkcije inovacije koja igra ulogu goriva za profitabilni rat, menadžment će biti prisiljen da pristupi maloljetstvu. Naravno, rast nije lagan i ponekad razvoj se desi mnogo kasnije nego što smo očekivali u slučaju inovacije, rast zahtijeva nekoliko ekstra desetljeća.“⁷

6 Prester J, 2010, Menadžment inovacija, Sinergija nakladništvo- Zagreb, str: 22 i 23

7 Kuczarski D .T, 2005, „Innovation“, Book Ends Publishing, Chicago, Illinois, strana: 95

ISTRAŽIVANJE INOVACIJA U BIH I ŠVAJCARSKOJ

Aplikativno istraživanje utjecaja menadžmenta inovacija na konkurentsku sposobnost preduzeća izvršeno je na 40 preduzeća iz Bosne i Hercegovine i 10 preduzeća iz Švajcarske.

Aplikativno istraživanje pokazuje velike razlike u pogledu odnosa prema inovacijama u Bosni i Hercegovini i Švajcarskoj, a naročito u slijedećim aspektima: u odnosu prema upravljanju kvalitetom, obrazovanje po pitanju kvaliteta i timskog rada, stalnom inoviranju i povećanju zadovoljstva kupca, analiziranju svoga rada radi poboljšanja procesa poslovanja, inovacijama u smanjenju troškova, generiranju inkrementalnih inovacija, uvođenju radikalnih inovacija, u profitabilnosti u odnosu na konkurenciju, u motivaciji za uspjeh preduzeća, podsticanju inovacija od strane države, načinu nastanka novih ideja, upravljanje inovacijama, utjecaju inovacija na konkurentsku sposobnost, povećanju profita po osnovu upravljanja inovacijama.

Najveće neslaganje između firmi u BiH i Švajcarskoj je u dijelu koji se odnosi na podsticaj države inovacijama i nagrađivanju za inovacije. U BiH su sva preduzeća negativno odgovorila na pitanje da li država podstiče inovacije i nagrađuje za njih, a u Švicarskoj 50 % se slaže da država podstiče inovacije i nagrađuje za njih, 30 % se u potpunosti slaže, a 20 % se djelimično slaže, dok ne postoji nijedna firma u Švajcarskoj koja se ne slaže da država ne podstiče inovacije i nagrađuje za njih. Iz ovoga se može zaključiti da Švajcarska u 100% procentu podstiče inovacije i nagrađuje za njih.

Bosansko-hercegovačka kriza i recesija je, po mnogo čemu, specifična jer je posljedica kako svjetske ekonomske krize i recesije, tako i brojnih unutarnjih i vanjskih faktora. Još prije rata u BiH su se osjećali simptomi krize, a koji su u ratu produbljeni i stalno se produbljuju i multiplikuju i danas. Tu, prije svega, spadaju politički problemi, negativne posljedice privatizacije, neadekvatna

kreditno-monetarna i fiskalna politika, velika nezaposlenost, neravnoteža između proizvodnje i društvene nadgradnje, nerazvijen realni sektor, neusklađenost obrazovnog sistema sa tržištem rada, mito i korupcija, nepripremljenost menadžera za nove uslove privređivanja, pretjerana teokratija, nedovoljno ulaganje u istraživanje i razvoj, neadekvatna društvena organizacija, nekompetetne brojne vlade, partiokratija i specifičan neoliberalizam.

Da bi BiH pratila trend razvoja modernih zapadnih zemalja i postigla privredni rast bilo bi potrebno:

- Uvesti veću slobodu naučnog i tehničkog rada,
- Uvesti zaštitu intelektualnog vlasništva,
- Integrisati naučne, tehničke i obrazovne aktivnosti,
- Promovisati natjecanje u području nauke i tehnologije,
- Fokusirati resurse na prioritetna područja naučnog razvoja,
- Poticati poslovne aktivnosti putem naučnih i tehnoloških inovacija,
- Razviti međunarodnu suradnju u nauci i tehnologiji,
- Izdvajati veća sredstva za nauku i inovacije na svim nivoima.

„Švicarska je potvrdila poziciju vodeće zemlje u svijetu za inovacije a drugu godinu zaredom Švicarska, Švedska i Singapur zauzele su u 2012. tri vodeća mjesta na svjetskoj ljestvici inovacija koja obuhvaća ukupno 141 zemlju a temelji se na globalnom indeksu inovacija. (Indeks izrađuje specijalizirana agencija Ujedinjenih naroda za intelektualno vlasništvo WIPO.)

Švicarska je ove godine ponovo zauzela prvo mjesto s vrijednošću globalnog indeksa inovacija od 68,2 boda, od mogućih 100 bodova. Na drugom je mjestu Švedska sa 64,8 bodova a na trećem Singapur sa 63,5 bodova.

Među 10 vodećih zemalja plasirale su se još Finska na četvrtom, Velika Britanija na petom, Holandija na šestom, Danska na sedmom, Hong Kong na osmom, Irska na

devetom, i SAD na desetom mjestu.

Regionalni lideri na području inovacija uključuju Švicarsku u Europi, SAD u Sjevernoj Americi, Singapur u jugoistočnoj Aziji i Oceaniji, Izrael u sjevernoj Africi i zapadnoj Aziji, Čile u Latinskoj Americi i na Karibima, Indiju u srednjoj i južnoj Aziji i Mauricijus u supsaharskoj Africi.⁸

Trenutno, postoje tri glavne vrste modela naučnog i inovativnog razvoja industrijaliziranih zemalja:

- Zemlje orijentirane na vođstvo u nauci, provedba velikih ciljanih projekata, koji pokrivaju sve faze istraživanja i proizvodnog ciklusa, obično sa značajnim naučnim i inovativnim sposobnostima (SAD, Velika Britanija, Francuska),
- Zemlje usmjerene prema inovacijama, stvaranju povoljnog inovacijskog okruženja, pojednostavljenije cijele strukture privrede (Njemačka, Švedska, Švicarska),
- Zemlje koje stimuliraju inovacije kroz razvoj inovativnih infrastrukture, pružanje osjetljivost na postignućima svjetske nauke i tehnologije, koordinacije različitih sektora u području nauke i tehnologije (Japan, Južna, Koreja).

Državna podrška inovacijama mora se provoditi u sljedećim oblicima:

- Besplatne licence za komercijalnu upotrebu izuma je vlasništvo Vlade,
- Formiranje javne inovacijske infrastrukture (distribucija centara inovacija, savjetovišta, izložbe, razmjene, sajmovi, itd.),
- Državna stručnost inovativnih projekata,
- Prednosti plaćanja u javnim službama (komunikacija, grijanje, struja, itd.),
- Moralna podrška naučnicima i inovatorima (državna nagrada, dodjela titule, itd.),
- Porezne olakšice, itd.

Domaća privreda je u strašnoj potrebi kvalitetnih razvojnih mehanizama koji bi mogla napraviti naša zemlja kako bi dobila naučne i tehnološke mogućnosti za provođenje strukturnog prilagođavanja, radikalno poboljšati svoju konkurentnost u sve više globalnoj konkurenciji. Inovacija je za biznis primarni način povećanja profita, ključnog za nova tržišta. Vlada se mora usredotočiti na inovacije, te mora pokušati prevladati privrednu krizu.

Dobro funkcionirajući istraživački centri, dobro opremljeni inovativni i industrijski parkovi osnova su za postizanje rezultata u polju istraživanja i razvoja. Takođe, posebno se naglašava saradnja među regijama i državama. Zajednički izazov leži u integriranju zajedničkih resursa, nalaženju balansa između saradnje i konkurencije, kako bi se ojačala konkurentnost. Zajednički resursi podrazumijevaju transportnu infrastrukturu, energiju i telekomunikacije, univerzitete, naučne i tehnološke centre i turizam.

Trenutno inovacija doživljava sve veći utjecaj globalizacije i internacionalizacije - procesa koji se temeljni formiranju i razvoju svjetske ekonomije. Liberalizacija međunarodnih ekonomskih odnosa je glavni pokretač globalne privrede i privredne integracije različitih zemalja. Stalno poboljšanje otvorenosti svjetske privrede potiče njegov razvoj, koji utječu na sve bitne komponente ljudskog društva.

Pošto živimo u svijetu u kome se životni vijek proizvoda neprekidno skraćuje, gdje se na primjer, aktuelnost određenog modela televizora, računara ili mobilnog telefona mjeri u mjesecima, a čak i kompleksni proizvodi poput motornih vozila se razvijaju za manje od tri godine, sposobnost da se stari proizvodi frekventno zamjenjuju novim, unapređenim verzijama, da se razvijaju i usvajaju novi procesi izuzetno dobija na važnosti. „Takmičenje u vremenu“, predstavlja novu dimenziju u kojoj je nophodno biti bolji, kako bi ne samo bili predstavljeni novi proizvodi, nego i bili predstavljeni pre konkurenata.

8 <http://www.slobodnadalmacija.hr/Svijet/tab-id/67/articleType/ArticleView/articleId/180003/Default.aspx>

„Amerika nikada neće odgovoriti Kini i Indiji koje sa svojim Hiperdimenzionirana stanovništvom ruši sve granice. U Indiji dvije godine zaredom već izađe neki 6,5 milijuna diplomiranih studenata u godini, pet puta više nego u Sjedinjenim Državama, a gotovo milijun od njih su inženjeri, u odnosu na oko 70.000 američkih inženjera. Izvješće koje je nedavno objavilo petnaest velikih američkih poslovnih organizacija je da ako se sadašnji trendovi nastave, više od 90 posto svih naučnika i inženjera u svijetu će živjeti u Aziji do 2010 god. (gotovo svi dobro školovani kineski studenti govore neki stupanj engleskog jezika, koji je de facto postao međunarodni jezik poslovnog i naučnog svijeta).”⁹

ULOGA DRŽAVE U NASTANKU I RAZVOJU INOVACIJA

„Uloga države, odnosno vladajuće klase u nastanku i razvoju inovacija može se posmatrati i kroz prizmu razvoja društveno-ekonomskih formacija. U starom vijeku vladari su podsticali razvoj. Tako je Ramzes II bio jedan od najvećih naručilaca izgradnje. U staroj Atini razvijao se bogat kulturni život, a otvorena je i Platonova akademija. Aristotel je podučavao Aleksandra Velikog koji je započeo epohu svjetske istorije, što znači da su se i tada cijenili učeni ljudi.

U srednjem vijeku koji se karakteriše kao vijek mračnog doba država je čak sputavala progresivne ideje. To je vijek „doline jada“ kada se živjelo samo za onaj svijet. Harali su jad i kuga. Jedina svjetla tačka je bilo osnivanje prvog univerziteta, koji je bio u okrilju crkve i čiji je osnivač bio Toma Akvinski i pojava novih religija koje su donijele neke novine. Entuzijazam pojedinih istraživača potpomognut od strane ondašnje vlade u 16. stoljeću doveo je do otkrića Amerike i drugih otkrića, a kraljevska kruna i parlament sklopili su ugovor o vladavini prava. U tom periodu nastao je i prvi

priručnik o politici i vlasti.”¹⁰

„Da biste dobili stvarnu konkurentsku prednost, fokusiranje inovacije mora biti na razvijanju novih svjetskih i novih tržišnih proizvoda koji pružaju kupcima potpuno novo razumijevanje dobiti.

Inovacija je najbolji način da se preskoči konkurencija i dođe na vrh industrije, a što je najvažnije stvara nove načine podupiranja profita i buduće zarade. Ako je urađena kako treba (na pravi način) inovacija može biti vaše najmoćnije konkurentsko oružije.”¹¹

„Početak 20 Stoljeća obilježeno je ratovima i kataklizmama, dok su se u drugoj polovici pojavili izumi, posebno informatika koja je izmijenila sliku svijeta. Praćenje historije inovacija, takođe, pokazuje da inovacije potiču od pojedinaca ili manjih grupica ljudi. Ti pojedinci ili grupe mogu biti vrhunski naučnici. Međutim, da bi oni i stvarali traba da imaju odgovarajuću klimu i podršku države, pa i međunarodne zajednice. Na kugli zemaljskoj je malo mjesta koja zadovoljavaju sve uslove za nastajanje inovacija.

Uloga države u domenu inovacija ogleda se u nekoliko aspekata:

Prvo, kroz izdvajanje materijalnih sredstava za istraživanje i razvoj. Drugo, u obrazovnom sistemu kroz uključivanje u nastavne planove i programe predmeta i gradiva koji obrađuju inovacije, organizovanje posebnih seminara za edukaciju, investiranje u nabavku knjiga i stručnih časopisa, kao i osposobljavanje posebnih laboratorija za istraživanje. Treće, u formiranju stabilnog ekonomskog okruženja koje omogućava da ulaganje u inovacije uz veći stepen vjerovatnoće može dati rezultate. Da bi država potakla inovacije potrebno je da osigura nisku inflaciju, niske kamatne stope i stabilno ekonomsko okruženje.

„Neki direktori podupiru uvjerenje da je inovacija glavni faktor u kreiranju konkurentске prednosti za njihove organizacije i može poslužiti kao gorivo

9 Kao J, 2007, „INNOVATION NATION”, Free Press, str: 90, 91

10 Hadžiahmetović Z, 2013, Upravljanje inovacijama, Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju, Travnik, str:66

11 Kuczumarski D. T, 2005, „Innovation”, Book Ends Publishing, Chicago, Illinois, strana:6,

za budući rast. Menadžment neprekidno pronalazi načine kako razviti ograničeni kapital i ljudske resurse koji se odnose na implementaciju inovativnih dobitaka firme, ali oni ne znaju slijedeće:

- Kako povezati inovaciju sa njihovim korporejt dobitcima i strategijom,
- Kako organizovati, kompenzirati i motivisati menadžere na inovacije,
- Kako doznačiti resurse i načiniti inovacijska ulaganja,
- Kako mjeriti povrat (dobiti) inovacijskih ulaganja.¹²

ZAKLJUČAK

Ključ tehnološke modernizacije kao prioritet u narednoj deceniji zahtijeva i formiranje novih nadležnosti, i snažan izvor inovativnih ideja i tehnologija u visokom obrazovanju, nauci i tehnologiji.

Potrebno je razviti mrežu inovacija, primjenjena istraživanja organizacije, uglavnom interdisciplinarnog profila. Takve organizacije moraju osigurati formiranje vještina i transfera znanja između industrijskih korporacija, istraživanje i proizvodnju udruženja i akademske zajednice.

Država bi trebala da osnuje fond za inovacionu djelatnost, koji ima za cilj da financira proces istraživanja i razvoja u privatnom sektoru i da sa kompanijama podijeli inicijalni rizik razvoja nove tehnologije. Fond treba i da obezbjedi sredstva i kroz saradnju s međunarodnim organizacijama, privatnim firmama i biznismenima.

Inovativan način razvoja zemlje, također uključuje ozbiljno intenziviranje inovativnog preduzetništva, proširenje i stvaranje odgovarajućih preduzeća.

Razvoj održive infrastrukture za inovacije i preduzetništva je jedan od osnovnih zadataka naše države, zbog toga država mora težiti da ostvari slijedeće zadatke:

- Minimiziranje utjecaja na promjenjivom globalnom okruženju,
- Posao smanjenja ekonomske i regulatorne

prepreke u razvoju novih tehnologija i proizvodnji srodnih proizvoda u BiH,

- Poticanje trgovinske politike koja će BiH firme napraviti konkurentnim,
- Pružanje poticaja za kapitalna ulaganja i preduzetničkih aktivnosti iz domaćih i međunarodnih sredstava,
- Poticanje poboljšanja inovacija u BiH i osiguravanje patentne zaštite inovacije,
- Poticanje razvoja i usvajanja ekonomski, ekološki i socijalno održivih proizvoda i procesa,
- Promicanje centara za inovacije kako bi se osiguralo da Vlada pravi plan i program za stvaranje inovacija i transparentno koristi naučne informacije u donošenju političkih odluka.

Rješavanje tih problema je nemoguće bez radikalnog povećanja primijenjenih istraživanja nadležnosti vodećih univerziteta. Univerziteti trebaju u kratkom vremenskom periodu da izgrade stručne i istraživačke ustanove kako bi osigurale svoju poziciju kao vodeća mjesta za istraživanje firmi u realnom sektoru ekonomije, generator ideja i razvoja aplikacija.

Za rješavanje ovih problema, vlasti ne provode mjere razvoja osnovnih istraživanja na univerzitetima, kao i da ubrzaju razvoj primijenjenih istraživanja baze univerziteta i njihove ugradnje u primijenjena istraživanja rada za razvoj inovativnih sektora realne ekonomije.

U tradicionalnim istraživanjima visokog obrazovanja aktivnosti su važan dio Univerziteta. Međutim, načela naše organizacije značajno se razlikuje od prakse istraživanja zapadnih univerziteta. Zbog odvajanje akademskih nauka iz istraživanja, univerzitetski profesori su postali pasivni, najviše iz razloga što su slabo plaćeni i angažovani da se uhvate u koštac s problemima koji uništavaju našu privredu.

Da bi se ekonomija pomjerila s mrtve tačke jedan od osnovnih preduslova je omasovljavanje i uspostavljanje inovacionih centara, tehnološko poslovnih inkubatora i

12 Kuczumarski D. T, 2005, ibidem, strana:13,

razvojno istraživačkih centara.

Danas je na našim univerzitetima rapidno povećanje broj diplomiranih studenata i broja odbranjenih disertacija, ali je nivo većine naučnih radova i dalje vrlo niska, a broj nastavnika, istraživača i kvalitetnih publikacija se konstantno smanjuje.

LITERATURA

- [1] Argenti J, 2008, Corporate Planning and Corporate Collapse, Long Range Planning,
- [2] Brockhoff Klaus 2008, „Forschung und Entwicklung“, R.Oldenbourg Verlag München Wien,
- [3] Chesbrough H, Open Innovation: Researching a New Paradigm, Oxford University Press, 2006,
- [4] Draker, P, 1991, Inovacije i preduzetništvo - praksa i principi. Beograd, Privredni pregled,
- [5] Gerybadze A., 2004, „Technologie und innovationmanagement“, Verlag Franz Vahlen München,
- [6] Grin B, Hamel G., 2009, Budućnost menadžmenta, Novi Sad, ASEE,
- [7] Hadžiahmetović Z, 2013, Upravljanje inovacijama – vodič za predavanja, Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju, Travnik,
- [8] Hadžiahmetović Z, Kulović Dž, Brdarević E, 2009, Savremeni korporativni menadžment, Sarajevo,
- [9] Hamel. G, 2009, Budućnost menadžmenta, Mate, Zagreb,
- [10] Himanen P, 2001, The Hackers Ethic and the Spirit of the Information Age, New York, Random House,
- [11] Kao J, 2007, INNOVATION NATION, Free Press,
- [12] Kuczumarski D. T., 2005, „Innovation“, Book Ends Publishing, Chicago, Illinois,
- [13] Lajović, D, 1998, Privatizacija i preduzetništvo - putokazi profitu. Podgorica, Ekonomski fakultet Podgorica,
- [14] Levi M, 2011, Menadžment inovacija

i tehnološkog razvoja, Fakultet organizacionih nauka, Beograd,

- [15] Prester J, 2010, Menadžment inovacija, Sinergija, Zagreb,
- [16] Stošić B, 2007, Menadžment inovacija - ekspertni sistemi, modeli i metodi. Beograd, FON,
- [17] Sveto M, 2002, “Upravljanje i razvoj ljudskih potencijala”, Ekonomski institut, Zagreb,
- [18] V. K, 2000, Managing Technology and Innovation for Competitive Advantage. New Jersey, Prentice Hall,

Magistarski radovi

- [19] Bičević S, 2012, Upravljanje inovacijama u funkciji generiranja rasta i razvoja, Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju, Travnik,
- [20] Nadžak E, 2013, Utjecaj menadžmenta inovacija na konkurentsku sposobnost preduzeća, Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju, Travnik.

Internet linkovi

- [21] http://ceppeiba/bos/index.php?option=com_content&view=article&id=823&Itemid=3712
- [22] http://ec.europa.eu/research/infocentre/index_en.cfm
- [23] http://economics.wideworld.ru/economic_theory/organization_innovations/2/
- [24] <http://geopub.narod.ru/student/fokin/2/3.htm>
- [25] <http://reprezent.ba/index.php/gornjired/bosna-i-hercegovina/3987.html>
- [26] http://www.djurman.com/best/swe/swe_innovations.htm
- [27] <http://www.forbes.com/special-features/innovative-companies-list.html>
- [28] <http://www.inventech.ru/lib/right/right-0384/>
- [29] http://www.isc.hbs.edu/Innov_9211.pdf,
- [30] <http://www.realt5000.com.ua>
- [31] <http://www.solvatten.se>